

ÚJVIDÉKI SOROZATFILM

GOBBY FEHÉR GYULA

Laci kerékpárral érkezett Újvidékre. Az apja is eljött vele, hogy lakást találjanak a fiatal egyetemistának. Fáradtan bicikliznek le-föl, s végül a Puskin utcában kivesznek egy fáskamrára hasonló helyiséget, amit a házínéni szerint jól lehet télen fűteni. A házínéni kisebbik lánya éppen mosdik az udvaron, a lavór fölött lassúdad himbálódzást folytat két körtényi melle. Lacinak majd kiesik a szeme, de Nelli nem törődik vele, ő Zoranra gondol, akivel együtt tornászik a központi Partizán Tornászklubban, s aki olyan szabályosan fejlett fiatalember, hogy olyat csak az anatómia-szakkönyvben látott eddigelé a leány. Zoran már harmadéves. Udvarol egy banktisztviselőnőnek, aki nagyon bizalmatlan mindenkivel szemben, mert nemrégén élte át harmadik szerelmi csalódását. Zoran siettetné a beteljesülést, mert Banjalukából egyre szomorúbb levelek érkeznek, a családfő beteg, fogy a pénz, jó volna fészket szerezni a városban. Mirna csak azért sétál esténként a fiúval, hogy bosszantsa régi szerelmét, aki hűtlen lett hozzá egy Katrina nevű kereskedőlány kedvéért. Mirna kézen fogva vezetgeti Zorant a korzón, esetleg fizet neki egy konyakot a Putnik hotel teraszán, s ha megpillantja Katrinát meg a volt vőlegényt, hatalmas kacagásban tör ki, erőlteti a dolgot, hogy rápillantsanak, észrevegyék állítólagos önfeledt boldogságát. Ez a bosszúja, de taktikája nem túlságosan sikeres. A pár magától is veszekszik már, mert Katrinának a kezét megkérte a főnöke, Pavel Kohout, egyre menőbb fej a vállalatban, mert nemcsak üzletvezető, nemcsak párttitkár, hanem magánúton elvégezte a közigazgatási egyetemet is, és

mindenki a jövőző igazgatót látja benne. Pavel a siker megszállottja, egyre-másra fekteti le a nőket, a kollégák irigykedve számolják, hányan hemperegtek vele a cukroszákok tetején, azt meg el sem hiszik, hogy van ereje esténként a tánctermekekben hetyegni, pedig valóban van. A kereskedelmi igazgató titkárnője, Svetlana is szerelmes belé, tippeteket ad neki, miről beszéljen a pártüléseken, titokban lemásolja számára az elkészített fejlesztési tervet, hogy fölkészülhessen a nyilvános vitára. Katrina megleszi őket, amint az íróasztal mögé húzódva kefélnek, s összeveszik az édesanyjával, mert az asszony azt követeli, hogy saját fajtájához menjen férjhez, ne keveredjen másokkal. Svetlana volt férje Šibenikben dolgozik, hosszú leveleket ír az asszonynak, amelyekben a tengerpart szépségeivel csábítgatja, hívja, állást is talált számára, azzal fenyegeti, hogy egyszer ellopja a kisfiát, ha nem költözik vissza hozzá. A nő idegeskedik, de jár hozzá egy verbászi férfi, akit a kereskedők évi bálján ismert meg, azon töri a fejét, hogy férjhez megy Radosavljevičhez, s eltűnik Újvidékről örökre.

*

Laci követi Nellit a tornászegyesületbe, de hiába iratkozik be, még a kötélén sem tud felmászni, kénytelen belátni, hogy itt nem sok keresnivalója van. Dühösen nézi, milyen mutatóványokra képesek a tagok, s fölízgatja, hogy a lányok kinyúlt, régi meze alól kitűnik tekergő szőrzetük. Amikor hazafelé tolja a kerékpárt, találkozik egy falubeli fiúval, Tiborral, aki hívja, jöjjön be a Rádióba, ott szükség van jó fejekre, ők maguk készítik az ifjúsági műsorokat. Laci már első alkalommal szerelmes lesz Gizikébe, aki mindig mosolyog rá, kedvesen megsimogatja az arcát, de később nem törődik vele, mert állandó fiúja van. Marko komolyan udvarol Gizikének, együtt járnak órákra a jogi karon, jegyzeteiket kicserélik, a parkban tanulnak, a lány nem is sejti, hogy a férfinak felesége, két kisgyereke van Borban. Tibor jön rá a dologra először, véletlenül olvassa el a padlóra esett levelet, de nem meri elárulni az ügyet senkinek, attól fél, hogy Marko leszámol vele. Tibort Judit követi, mint az árnyék, szombatoként ebédre hívja a Telepre, mindig húsleves, sült krumpli, bécsi szelet van az asztalon. Judit anyja kezd úgy bánni a fiúval, mint saját gyerekével, Tibor kénytelen minden szombaton kitalálni valami ürügyet, hogy ne kelljen kipattynogni a Telepre. Neki a

román szerkesztőség egyik gépírónője, egy bánáti származású, éjfekete hajú Sandra tetszik nagyon, virágot hoz neki, az egész román szerkesztőség röhög, de a fiú nem tágít. Sandra fiatalos kinézésű, azonban egy házasság már mögötte van. Maga is legszívesebben nevetne a fiú igyekezetén, viszont annyira magányos és olyan szüksége van valamiféle elismerésre, sikerre, szeretetre, hogy néha cukrászdába megy Tiborral. Itt találkozik Evremmel, a visegrádi orvossal, aki továbbképzésre jött a városba, s először nem is akarja elhinni, hogy a csinos kis fekete éppen miatta jött vissza egyedül a cukrászdába. Késő este az alvó lány mellett azon gondolkodik, nem olyan rossz hely ez, ha talál állást, el is helyezkedhetne a városban.

*

Laci komoran hallgatja a kamra vékony falán keresztül az idősebbik testvér, Klárika viháncolását. Klárikánál éppen Mihály, a hajógyár egyik technikus a főszereplő, de a lány nem válogatós, mióta Laci beköltözött hozzájuk, harmadik vőlegénye van. Laci fintorogva emlékszik rá, hogy őt is megkörnyékezte a lány, de nem lett a dologból semmi, ő úgy tett, mint aki nem érti a teljesen nyílt célzásokat, a lány másfelé fordult, ő meg azóta is szégyelli a gyávaóságát. Mihály ősz végén jelent meg, de csak azért, mert a szüreti bálon hancegett a társaság előtt, hogy egyetlen este képes magába bolondítani egy nőt, s nézelődés közben Klárika tekintetével többször is találkozott a szeme. Mihály tavaszra megy katonának, úgy képzei, akkor megszabadul a lánytól, s ha leszolgálta az idejét, megkeresi az igazit. Az igazi Jelena, a gyári tervezőiroda egyik mérnöke, aki már régen kinézte magának a fiút, de még nem szánta rá magát, hogy valamiképpen megismerkedik vele. Amikor magyarázza az új technológiát, elmélázik Mihály töprengő arcán, gyűjti a bátorságot, hogy munkaidő után behívja az irodába. Két legényember is dolgozik vele, de hiába teszik a szépet, Jelena már választott. Janez Piranból érkezett a gyárba, egész életében arra készült, hogy majd a koperi kikötőben és hajógyárban dolgozik, az ösztöndíjat is tőlük kapta, ott azonban műszaki fölöslegnek nyilvánították, mielőtt munkába lépett volna, dühében megpályázta az újvidéki állást, s nagy meglepetésére fel is vették. Janez alacsony fiatalember, hallgatóg és szerény, a háziasszonya kommandálta össze Szilágyi Amállal, aki szintén csendes és félénk teremtés. A mások

által összehozott pár csodálatos módon jól el van egymással, Amál titokban lesi a szlovén fiút, aki még nem ajánlott neki semmi rosszat, pedig egyikük se gyerek már. Megbeszélték, hogy újévre látogatják meg a pirani szülőket, abban reménykedik, hogy majd útközben megesik, aminek meg kell történnie. Amál testvére Attila, aki segéd a hajógyári lakatosműhelyben, folyton ugratja a lányt, hogy siessen, nehogy kiszáradjon, mielőtt meglocsolják. Attila azt képzei, hogy az életről mindent tud, mert egy nyári mulatozás után hazavitte magával a kocsmai énekesnő, és addig hancúrozott vele, amíg el nem aludt. Attila még akkor is ügyködött, mikor a hölgy már hortyogott, s másnap összes ismerősét megeskette, hogy hallgasson, mint a sír, aztán minden részletét elmesélte az éjszakának. Elismert szaktekintély lett korosztályában.

*

Laci fázott a hideg éjszakákon. A kamra fala túl vékony volt, a korai tél túl hideg. Hiába vett az apja fát, s hiába hozatott egy szekérderék szenet, a dobkályha nem tartotta a meleget. Laci új lakást keresett a városban. Végül Ferihez költözött lakótársnak. Ferinek csak egy kikötése volt, ha jön hozzá a nője, Laci tűnjön el otthonról, s meg ne jelenjen, amíg a nő benn tartózkodik a lakásban. Könnyű feltételnek tűnt megegyezéskor, később kiderült, alig tartható, mert a nő szinte minden délután ott volt Ferinél. Laci megnézett minden filmet minden moziban, fölkereste ismerőseit, szemtelenül ott üldögélt náluk, amíg ki nem tuszkolták azok is. A nő, ahogy Feri nevezte, valóban nagyvilági nő volt, ismert férj ismert felesége, aki rendszeresen kifizette a labkért, néha nagyobb pénzüsszeget hagyott az éjjeliszekrényen, cserébe rendszeres ellenszolgáltatást is követelt. Feri büszke volt rá, hogy eddig nem panaszkodott szolgálataira. Laci közben szerelmes lett Konrád feleségébe, egy picit termetű, babaszerű nőbe, aki mosolyogva tűrte, hogy körülötte ügyetlenkedjen. Plátói szerelem volt, Laci megremegett, ha sikerült hozzáérnie Babuci kezéhez. Konrád sokat utazott, amíg távol volt, Laci folyton ott lógott az asszonymál, az ismerősök már suttozni keztek viszonyukról, senki sem tudta, hogy Babucinak másfajta szokásai vannak. Éjjel kijárt a vasútállomásra, ha talált magának megfelelő pasit, hazavitte. Egyszer betegséget kapott, Konrád vette észre magán a furcsa jeleket. Kétségbeesetten szaladgált a bőrgyógyászhoz, amíg fel nem

világosították, hogy hiába kezelte magát, ha az asszonyt nem hozza magával. Elvette feleségül a bőrgyógyásznál dolgozó ápolónőt, gonosz nyelvek szerint az legalább tudott vigyázni magára. Konrádot kinevezték főosztályvezetőnek a közlekedési minisztériumba, kevesebbet járt te-repre, viszont csábítgatni kezdték az osztályán dolgozó tisztviselők.

*

Laci bekerült az Ifjúsági Szövetség tartományi választmányába. Tudta, hogy nem aktivitásának köszönheti a kinevezést, mégis elégedett volt, mert új kapcsolatokra tett szert, új távlatok nyíltak meg előtte. Ha az ifjúsági elnök magyarul falvakba utazott, néha Laci ment vele. Az elnök szerette, ha ily módon is jelét adja, hogy érvényesülni engedi a nemzetiségieket. Néha be is rúgtak, az elnök is legényember volt, ha alkalom akadt, kecerészte a nőket. Topolyán Lacinak is szerzett barát-nőt, a fiú majd elszaladt a félelemtől, amikor ágyba kellett bújni a szokatlanul hosszú hajú és nagy mellű nővel, aki neki jutott. Attól tartott, hogy szégyent vall, de a dohányszagú, bepálíngázott nő nem vett észre semmi szokatlant, rőtöngve rángatta magára Lacit, a többit a természet tette. A nő csakhamar húzta a lóbórt, a fiú hozzábújt, mert fázott a hideg szobában. Az elnök néha megkérdezte, tartja-e a kapcsolatot Zorával, de Laci sohasem válaszolt a kérdésre. Amíg nem kérdezték, nem is jegyezte meg, hogy Zorának hívják a lányt. Rendszeresen járt a gyűlésekre, felfedezte, hogy egy ruszin kolléganője is mindig ott van. Katya aktivista volt, őszintén hitt a mozgalom fontosságában, szidta a fiút, amiért kimaradozik az egyetemről. Kölcsönadta a jegyzeteit, segített neki a szemináriumban, egyszer csak azt vették észre, hogy hiányzanak egymásnak. Laci érezte, hogy színt kell vallania, nem ülhetnek tovább napokig az asztal mellett anélkül, hogy tisztáznák kapcsolatukat, de egyre halasztgatta a beszélgetést. Egy nap levelet hozott a posta. Meghívó volt benne. Katya és szülei tisztelettel meghívják a lány esküvőjére, amelyet vasárnap délelőtt rendeznek meg a keresztúri templomban.

*

Laci lassan kikopott az egyetemről. Esténként társaságba járt, ha nem hívták sehova, vendéglőbe ment. Már nem szorult az otthoni támogatásra, többet keresett alkalmi munkával, mint apja a falubeli kender-

gyárban. Valamikori osztálytársnői szinte mind férjhez mentek a faluban. Gyerekkori szerelme, Elvira két gyereket szült, a faluba költözött nőgyógyász felesége lett. Laci sajnálkozva nézte. Nemcsak azért, mert melle megpuhult, inkább azért, mert elhitte, amit meséltek, hogy a nőgyógyász csak akkor nem él vissza helyzetével, ha a páciens hangosan tiltakozik. Egyszer találkozott Klárikával a Putnikban, de a lány egy Esad nevű albán ügyvéddel táncolt, megittak együtt két konyakot, aztán Laci magára maradt az asztalnál. Leggyakrabban Učoival, a tanítóval járta a várost. Učónak rengeteg nője volt, mindenki irigykedett rá, de egyszer kékre-zöldre verve jelent meg az értekezleten, a szünetben sírva vallotta be Lacinak, hogy elhagyta a szerelme, Uroš. Az említett Uroš majd kétméteres birkózó volt, országos bajnok, a meccseken egész kórus kísérte fogásait, a lányok izgalomtól remegve tapogatták szörnyű izmait. Eljárt az Egységbe Melinda is, aki társaságot keresett, de undorodott az erőszaktól. Neki a zongoratanárnője kívánt udvarolni, sápadt, magányos szépség, hosszú ujjai úgy simogatták a billentyűket, hogy Melinda megriadt a mozdulatoktól. Azon gondolkodott, hangszeret cserél, viszont Gábor, a hegedűtanár nyíltan fogdosta a lányokat, ha a hangszer tartásáról beszélt, mindig a lányok hátához tapadt, mikor elvált tőlük, nadrágja neveltségesen kimeredt. Gábor a könyvkereskedés pénztárosnőjét vette feleségül, Vivi két gyereket szült neki, de nem tudott gazdálkodni, tizedike körül már nem volt egy fityingjük sem. Vivi szeretett volna visszamenni a könyvkereskedésbe, de András bácsi, a főnök nem fogadta vissza, mert Juliskát, az unokahúgát helyezte a pénztárgép mögé, és elhittette az igazgatóval, hogy Vivi működése alatt minden hónapban hiányuk keletkezett.

*

Lacit megkörnyékezte a város alelnöke. Vacsora közben tudtára adta, hogy támogatná kinevezését egy jól fizetett állásba, ha utána ő is támogatná a székváros terveit, mikor a politikusok pénzügyekben döntenek. A fiú először föl se fogta, hogy jó üzletet kötött, de helyzete gyorsan megjavult, végre szabónál készítettett öltönyt, olasz cipőt vett, selyeminget. Tamás, a falubeli gazdag paraszt gyereke, akivel nyolc évig egy osztályba járt, elsárgult az irigységtől, mikor meglátta a gólyabálon. Tamás egy kúlai kislánynak, Eszternek tette a szépet, Laci egy tőle majd

egy fejjel magasabb montenegrói lánnyal, Vesnával táncolt. Vesna nagyon ambiciózus teremtés volt, szeretett volna bejutni az Ifjúsági Szövetség művelődési bizottságába, mert verseket írt. Naponta öt-hat verset is gyártott. Élete változásait, érzelmeit, gondolatait írta meg. Laciról több verse született, például leírta a szeme kékségét, bőre finomságát, férfiasságát, politikusi nagyságát. Az ember zavarba jöhetett, ha komolyan vette szavait. Eszter nem szólt egy szót sem egész este. Megígérte apjának, hogy ügyvéd lesz belőle, a feladat foglalkoztatta még a bálon is. Néha ráütött Tamás kezére, mikor az túl gyakran csúszott jókora feneke alá. Felkérte Tasko is, aki aránylag jól beszélt magyarul, mert görögországi menekült macedón szülőktől származott, s gyermekkorát Pesten töltötte. Taskót a titok légköre lebegte körül, pedig csupán a helyét kereste az életben, még nem döntötte el, itt marad-e a síkságon, vagy elmegy macedónnak Szkopjéba. A döntéssel még ráért, csak másodéves volt, hasonló dilemma a leendő jogászok felénél felmerült.

*

Laci egy irodalmi esten találkozott Noémival. A lány lett az ideálja. Gazdag polgári család sarja volt, olyan érzékeny, mint egy porcelánfigura. Csak úgy tudott vacsorázni, ha előtte az asztalra két tányért tettek, kést és villát meg asztalkendőt, de legalább papírszalvétát. Laci rögtön tudta, vagy őt veszi feleségül vagy senkit. Noémi barátnője, Gyöngyike is menyasszony volt már, egy belgrádi örökös egyetemistának, a harmincéves Danilónak a menyasszonya, akit csak úgy nevezett: az én rácom. Danilónak amerikai gyártmányú autója, egy régi Chryslerje volt, a várba azon jártak föl. A testvére is Újvidéken tanult, Nikola huszonöt éves volt, a mezőgazdasági karon készítette a diplomamunkáját. Az egész család szörnyülködött, ha szóba került, mert egy hatalmas német lány, Gudrun, aki a csereprogram keretében jött egy évre a városba, állapotos lett tőle. Gudrun bátran tolta maga előtt a hasát, s nem is titkolta, hogy akkor sem marad itt, ha Nikola nem veszi feleségül. Nem mesélték senkinek, de már megpályáztak két munkahelyet egy Hamburg környéki mintagazdaságban. Kornélia, az Ifjúsági Szövetség titkárnője gyakran hívta félre Lacit, hogy beszámoljon róla, mi folyik az ajtók mögötti műhelyekben. Szerette a csokoládét, de nemcsak a fiú hordta neki, a körzeti vezetőségek elnökei mind. A verseci Stanescu gyári áron vásárolt

csokitörmeléket hozott hatalmas papírzacsókban, az egész titkárság napokig falta az ingyen kapott édességet. Stanescu remélte, hogy a következő választás alkalmával ő is fontos helyet kap a tartományi választmányban.

*

Lacinak választania kellett, kivel tart. A választmány két frakcióra bomlott, élethalálharc indult meg köztük. A fiú eleinte nem is értette meg, miről van szó, mi a tét, de egy napon magához hívatta Gordos, aki a pártban töltött be vezető pozíciót. Gordos elmagyarázta neki, hogy a fejlődés érdekében kell cselekednie. Laci ezt megígérte, s mire visszatért a székházba, sokan nem köszöntek neki. Kornélia férjhez ment egy zombori mérnökhöz, új titkárnő került a helyére, aki szintén nem fermálta Lacit. Dmítar, aki valamikor jó haver volt, az illemhelyen a falhoz szorította a fiút, s megfenyegette, hogy ha nem mellettük szavaz, előbb-utóbb kinyírják. Dmítar tanársegéd volt az orvosi karon, szemorvos létére olyan kezei voltak, mint egy-egy lapát. Slavko, a sofőr, terepjárás alkalmával kijelentette, hogy neki mindegy, ki győz, ő akkor is sofőr marad, ha mindnyájan elmennek a fenébe. Slavkót beperelte egy kovačicai szlovák tanítónő, aki azt állította, hogy a kisfia Slavkótól való. A felesége akkor tudta meg az esetet, mikor a postás meghozta a bírósági idézést, de meg se várta a férjét, összepakolta a két gyereket, s visszament Hercegovinába. Maglič, az alkotmányjog professzora hívatta Lacit, s közölte vele, hogy nem adja meg neki az aláírást a leckekönyvébe, ha nem jár rendszeresen órákra. Elmondta, neki mindegy, milyen funkciót tölt be, szabad idejében mivel foglalkozik, az ő számára egyetemista marad, akinek kötelezettségei vannak. Eszter a folyosón téblábolt, mikor a fiú kijött a tanár szobájából, ő már harmadszor ment ki vizsgára alkotmányjogból. Megmutatta Lacinak, nem húzott a ruha alá bugyit, ha kell, mindenben engedelmeskedik a tanárnak, csak túl legyen ezen a vizsgán is. Amíg ki nem nyílt az ajtó, saccolgatták, mire van esélye Eszternek.

*

Laciék frakciója győzött a harcban. Megválasztották alelnöknek az újjáalakult választmányban. Noémi beismerte neki, hogy már nem szűz, a becskereki gimnázium egyik tanára elcsábította a szarajevói kirándulás alkalmával. Gordana, az új titkárnő első dolga volt, hogy fölkinálkozott a fiúnak, s Laci hempergett is vele egy este, mert attól félt, ha nem kötelezi le, első adandó alkalommal elárulja. Az új titkárnőnek Vasa volt a régi vőlegénye. Bolondul féltékeny volt a nőre. Szerzett Prištinában egy szeméremövet, minden reggel fel akarta tenni Gordanára, mivel az nem engedte, alaposan eltárgálta. Aztán napközben azzal a kifogással járt be a székházba, hogy bocsánatot akar kérni. Molina a kávét főzte, s imádta Vasót, neki mindig duplát főzött, s ötször megkérdezte, hány cukrot tegyen bele. Molinának minden magára adó ifjonc udvarolt, többen is mesélték, milyen sikerük volt, de nem törődött velük. Péter Szabadkáról érkezett, szerette volna megreformálni az Ifjúsági Szövetséget. Fel is szólalt ez ügyben, tapsot kapott, de aztán megválasztották a reform előkészítését kijelölő bizottság élére, s hónapokig kínlódott, mégsem tudott épkezláb tervezetet tető alá hozni. Jana vigasztalta, egy ápolónő, akinek édesapja háborús hős volt, s aki hol horvát nemzetiségűnek, hol meg szerbnek deklarálta magát. Mivel ez zavarta a szervezeti választmány statisztikáját, a tisztviselők föltették neki a kérdést, valójában hova tartozik. Akkor beleírta a kérdőívbe, hogy eszkimó. Abba is hagyták a nyaggatását. Egy ideig.

*

Lacinak mindentől elmegy a kedve. Ül az irodájában, előtte a nagy halom újság, a titkárnő minden húsz percben benéz, hogy kíván-e valamit. Ha jó kedve van, még kacsint is egyet. Laci azonban éppen szembesül az életével, hallgat. Noémi albréti szobájában zokog, nem érti, hogyan lehet valaki, aki a jövő társadalmáról fecseg, ennyire maradi. Eszter levelet ír haza: megvan a vizsga, ha Isten is megsegíti, a terv szerint halad a jogászi diploma felé. Nellit pofozza az anyja, egyszerre sápadt és tűzvörös, ha valaki csak tizenhét éves, ne legyen abortusza, mert majd nem szülhet annak az embernek, aki őszintén megbecsüli. Tibor moziba megy Judittal, jó hátra vesz jegyet, a sötétben mindenfélét lehet művelni. Mihály a tuzlai kaszárnyában tűzvédelmi biztos, azon gondolkodik, kitalál valami betegséget, hogy hazaengedjék tíz napra,

de legalább egy hétre, végre megnézhesse, mit csinál a menyasszonya, miért nem válaszol a telefonhívásra, pénz se érkezett tőle már egy teljes hónapja. Tamás dolgozik egy puska csövén, elhelyezkedett a fegyverjavító műhelyben, jól keres, elégedett. Majd előbb-utóbb megtudják otthon is, hogy megnősült. Ha most megjelenének otthon, az anyja biztosan elájulna, ha meglátná a menyét a gömbölyödő hasával. Szeme elé emeli a csövet, belenéz. Olyan, mintha az egész város a fegyver előtt heverne. A nagytemplom, a Zsidó utca, a Futaki úti piac. Felsőhajt. A fegyver elintézi a Vasembert, a központi szobrot, a sok tébláboló és munkátlanul sétáló jöttmentet, akik bekeveredtek ebbe a városba, és pusztítják a levegőt. A puskacső pontos, hideg, kegyetlen. A szája köp a világra. Nem válogat.

Benes József: Szántó föld (1999)